

NADÁNÍ A NADANÍ

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- **POJEM INTELIGENCE**
- **DRUHY PODLE GARDNERA, STERNBERGA, MACHŮ, LAZNIBATOVÉ, GOLEMANA**
- **NADANÝ ŽÁK VE VZDĚLÁVACÍM PROCESU**
- **TYOLOGIE NADANÝCH**
- **IDENTIFIKACE NADÁNÍ**
- **BLOOMOVA TAXONOMIE VZDĚLÁVACÍCH CÍLŮ**
- **TVOŘIVOST**
- **UČEBNÍ STYLY ŽÁKŮ**
- **NADANÍ VE SKUPINOVÉ VÝUCE**

PŘIPRAVILA MGR. ALENA
KÝROVÁ
ZŠ ÚVOZ 55
BRNO

INTELIGENCE

- **Schopnost, schopnosti či procesy užívané k získávání a využívání vědomostí pro řešení problémů a vlastní adaptaci ve světě.**
- **Všeobecná schopnost individua vědomě orientovat vlastní myšlení na nové požadavky, je to všeobecná duchovní schopnost přizpůsobit se novým životním úkolům a podmínkám(Stern).**
- **Intelligence je schopnost zpracovávat informace, tedy všechny dojmy, které člověk vnímá (Gulford)**
- **Intelligence je vnitřně členitá a zároveň globální schopnost individua účelně jednat, rozumně myslet a efektivně se vyrovnávat se svým okolím(Wechsler)**

INTELIGENCE

Intelience (z lat. inter-legere, rozlišovat, poznávat, chápat) je rozumová schopnost řešit nově vzniklé nebo obtížné situace; schopnost učit se ze zkušeností; schopnost přizpůsobit se; schopnost správného určení podstatných souvislostí a vztahů, pomocí nichž řešíme nové problémy a orientujeme se v nastalých situacích. Je pravděpodobně nejdůležitější a rozhodně nejskloňovanější ze všech schopností, které současná psychologie rozlišuje.

Je to vlastnost, což znamená, že je vrozená, nemůžeme tedy její míru ovlivnit, ale můžeme ji rozvíjet získáváním zkušeností a procvičováním modelových situací. Ideální je, zaměřit se na jednotlivé faktory, vybrat si ty, v nichž jsme nejslabší a pokoušet se to cíleně změnit(Wikipedie).

GARDNER

Jazyková (lingvistická) inteligence.

- Citlivost na význam a pořadí slov, stejně jako na funkce jazyka.
- Oblíbené činnosti, způsoby rozvoje: psaní (dopisů, deníku, povídek, básní, tvorba vlastního časopisu..., čtení, snadné zapamatování si jmen, míst, dat, podrobností, sdělování a vysvětlování nových poznatků a názorů, vymýšlení fantastických historek, vyprávění vtipů a příběhů, řešení i sestavování křížovek...

Logicko-matematická inteligence.

- **Logické přístupy k řešení problémů, orientace ve světě předmětů, čísel.**
- **Oblíbené činnosti: oblíbené časté a rychlé počítání aritmetických příkladů z hlavy, jakékoliv početní činnosti, výpočet šancí a pravděpodobností, řešení logických hádanek a problémů, šachy, dáma a jiné strategické hry, otázky typu „Kde končí vesmír?“ apod.**

Prostorová inteligence

- **Schopnosti vnímání prostoru, vizuální stránky světa, schopnost imaginace.**
- **Oblíbené činnosti: umělecké aktivity (výtvarná činnost), kreslení – přesné podoby lidí nebo věcí, čtení i tvorba map, navigování, užívání nákresů a plánů, vytváření názorných schémat jakékoli informace, snadno si pamatují informace vizuálního charakteru (filmy, fotografie, obrazy...)**

Hudební (hudebně-rytmická) inteligence

- **Citlivost na zvuky okolí, vnímání melodie, rytmu, tónů.**
- **Oblíbené činnosti: umějí hrát a improvizovat na hudební nástroj, umějí intonovat, pamatují si melodie, rozeznají chybnou intonaci, udrží rytmus, učí se často při hudbě a vyžadují tzv. zvukovou kulisu...**

Tělesně pohybová (kinestetická) inteligence

- **Schopnost používat tělo k sebevyjadřování, zručnost v manipulaci s předměty.**
- **Oblíbené činnosti: mají v oblibě různé pohybové aktivity (plavání, turistika, cyklistika...), jsou úspěšní ve sportech, tanci, jsou neustále v pohybu, vrtí se, jsou zruční při manuálních činnostech, dobře napodobují gesta, pohyby...**

Přírodní inteligence

- **Citlivost na přírodní svět, vidění spojitostí v přírodě.**
- **Oblíbené činnosti: snadno objevují přírodní zákonitosti, zabývají se fyzikou, astronomií, chemií, sbírají předměty přírodního typu (nerosty, rostliny, hmyz, samorosty), mají pozitivní vztah ke zvířatům**

Personální inteligence

- **Interpersonální - schopnost všimnout si, rozlišovat nálady, temperament, motivaci a inteligenci druhých. Oblíbené činnosti: navazování a udržování mnoha společenských kontaktů a přátelství, četné mimoškolní aktivity, zapojování se do skupinových her, společná práce v týmu, diskuze, naslouchání druhým a diskuze s nimi, péče o jiné děti a lidi, kteří potřebují pomoc.**
- **Inrapersonální - schopnost rozumět vlastním pocitům, využívat je k řízení vlastního chování. Oblíbené činnosti: projevují smysl pro nezávislost nebo mají silnou vůli, mají vyhraněné názory, jsou rádi sami (věnují se osobním zájmům, učení, projektům), jdou svou cestou ve způsobu oblékání a chování, zaujmají vlastní postoje. Dobré je vést k tomu, aby: si vedli si osobní deník, stanovili si osobní cíle a kontrolovali jejich dosažení, plánovali využití času, předvídali, uvědomovali si, co znají a umí a dokáží a věděli, co ještě chtějí znát, dokázat umět, povíдали o svých citech, náladách a rozuměli jim.**

STERNBERG

- **Jedinec, který má analytické nadání, je schopen rozebrat určitý problém a porozumět mu. Analytická inteligence je právě ta, kterou měří IQ testy.**
- **Jedinci s nadáním syntetickým mají schopnost pochopit problém, intuici a kreativitu.**
- **Praktické nadání zahrnuje aplikaci analytických nebo syntetických schopností do každodenních situací.**

MACHŮ

- **Intelektové schopnosti – obecné verbální, početní, paměťové, prostorové schopnosti a faktory uvažování v rámci základních mentálních funkcí.**
- **Kreativní nadání – pomáhá tvořit nové nápady a produkty, vymýšlet další využití pro objekty a materiály.**
- **Specifické akademické vlohy – realizace intelektových schopností ve specifických oblastech (např. matematické nebo přírodovědní nadání).**
- **Vědecké schopnosti – realizace intelektových a kreativních schopností. Člení se na matematické, technické, jazykové a jiné nadání.**
- **Vůdčovství ve společnosti – kvalitní mezilidská komunikace a vedení osob.**
- **Mechanické (zručné) dovednosti - spjaté s talentem v umění, vědě a strojírenství.**
- **Talent v krásném umění – spojené s talentem v umění výtvarném, hudebním, tanečním a hereckém.**
- **Psychomotorická schopnost – realizace pohybových vloh.**

LAZNIBATOVÁ

- **všeobecné znaky:** například bohatý slovník, velká energie, vynikající paměť a pozornost, zájem o náročná témata (filozofie, etika..) atd.
- **znaky tvořivé:** jako je bohatá fantazie, hravost myšlení, originalita při řešení úloh různého typu, emocionální citlivost a zranitelnost nebo silně vyvinutý smysl pro estetické cítění a vidění věcí.
- **znaky učební:** Za ně považuje například rychlé tempo k učení, bystrost při pozorování, kreativní myšlení, schopnost najít více možností řešení problémů nebo schopnost kritického a sebekritického myšlení.

GOLEMAN -EQ

Forma sociální inteligence, která zahrnuje schopnost monitorovat vlastní pocity i emoce a stejně tak druhých, rozlišovat je a využívat informací k řízení myšlení a jednání

- **rozvoj emocionálního sebepojetí - schopnost odlišit pocity a činy**
- **zvládání emocí - zvládnutí vzteku**
- **chápaní emocí - vzít v potaz pohled druhého**
- **zvládání vztahů**

TRIÁDA ÚSPĚCHU NADANÉHO

- **Vysoké intelektuální schopnosti**

označuje, že inteligence daného jedince, která se měří schopnostním nebo inteligenčním testem, je výrazně nadprůměrná. Hranici, kde začíná výrazně nadprůměrná inteligence, nelze přesně určit. Nejčastěji se uvádí, že výrazně nadprůměrná hodnota IQ se nachází kolem a nad hodnotou 130.

- **Motivace (angažovanost)**

vyjadřuje sílu a vůli provést určitou úlohu nebo dokončit započatou práci. Znamená také, že se jedinec cítí danou úlohou přitahován, a že na něčem pracuje s radostí (citová složka). Motivovaný jedinec si též umí stanovit cíle, dělat plány (kognitivní složka) a rovněž dovede podstoupit rizika a překonat faktory nejistoty (perspektiva budoucnosti).

- **Tvořivost(kreativita)**

je způsobilost vytvářet neobvyklé koncepce, mít a uskutečňovat originální nápady.

NADANÝ ŽÁK VE VZDĚLÁVACÍM PROCESU

13

- **Úspěšný nadaný žák** se výborně učí, má vynikající studijní výsledky a jeho charakteristika koresponduje s dostupnými popisy nadaných.
- **Náročný nadaný** je nadmíru sebevědomý a tvrdohlavý. Klasická výuka jej nudí, a proto vyrušuje výuku. Své city dává jasně najevo. Vyžaduje stálou pozornost učitele.
- **Utajený nadaný** je dítě velmi plaché, tiché a nesmělé. Zcela se přizpůsobuje okolnímu světu. Maskuje své skutečné vlohy. Jeho nadání zpravidla zůstává neodhaleno.
- **Nadaný „odpadlík“** kvůli nepochopení talentu ze strany učitelů a kamarádů se jedinec rozhodne stát se negativním činitelem ve třídě. Často nespolupracuje, mívá špatné známky, nedělá domácí úkoly atd.
- **Nadaný „dvakrát výjimečný“** nadaný může trpět nějakou specifickou poruchou učení, mít jakýkoliv tělesný handicap nebo trpět emocionálními problémy. Chybou je, že se okolní svět často soustředí jen na jeho handicap. Žák pak mívá nízké sebevědomí.
- **Samostatný nadaný** nevyhledává žádnou pomoc okolí. Školu považuje za nutnost a snaží se z ní vytěžit maximum. Často se orientuje na mimoškolní aktivity.
- **Vysoce tvořivé dítě** stále vymýšlí něco nového a snaží se experimentovat. Je pro něj těžké přizpůsobit se. Učitelé mohou mít s identifikací takového žáka problém.

NADANÝ ŽÁK VE VZDĚLÁVACÍM PROCESU - OBECNĚ

- **všeobecné znaky:**

bohatý slovník, velká energie, vynikající paměť a pozornost, zájem o náročná témata (filozofie, etika..) atd.

- **znaky tvořivé:**

je bohatá fantazie, hravost myšlení, originalita při řešení úloh různého typu, emocionální citlivost a zranitelnost nebo silně vyvinutý smysl pro estetické cítění a vidění věcí.

- **znaky učební:**

rychlé tempo k učení, bystrost při pozorování, kreativní myšlení, schopnost najít více možností řešení problémů nebo schopnost kritického a sebekritického myšlení.

STRUKTURA VYŠETŘENÍ NADANÉHO ŽÁKA

IQ testy jsou považovány za jeden z nejschopnějších nástrojů identifikace intelektu.

Testy výkonu se zaměřují na oblast koncentrace pozornosti, motivaci k učení, sociální zralost dítěte, diagnostiku stylů učení atd.

Didaktické testy jsou výstupní testy znalostí a dovedností, na jejichž základě by se mohly porovnávat výsledky dětí z různých škol. V České republice jsou používány spíše testy vstupní (přijímací řízení na SŠ, VŠ..). Za výstupní by se mohla považovat plánovaná státní maturita.

Testy kreativity jsou například testy hudební umělecké tvořivosti.

Testy divergentního myšlení a tvořivosti zjišťují základní tvořivé schopnosti fluence, flexibilita, originalita a elaborace.

Motivační rozhovor je zaměřen na zjištění zájmů jedince.

Posuzovací škály chování umožňují zachytit chování a charakteristiky jedince v průběhu vykonávání různých činností (tyto činnosti by měl pozorovatel sledovat v delším časovém úseku).

BLOOMOVA TAXONOMIE VZDĚLÁVACÍCH CÍLŮ

Znalost (doslovně opakovat)

Pochopení (porozumět termínům a koncepcím, vysvětlit vlastními slovy, parafrázovat text)

Aplikace (řešit problém na základě porozumění)

Analýza (formulovat teoretické vysvětlení nebo matematický či logický model, odvodit zákonitost)

Syntéza (na základě zvládnutí předchozích stupňů vytvořit něco nového)

Vyhodnocení (vybrat a zdůvodnit nejvhodnější řešení)

ROZVOJ TVOŘIVOSTI

ZÁKLADNÍ PŘEDPOKLAD PRO ROZVOJ NADÁNÍ

- Výsledkem je produkce nových, původních myšlenek a nápadů.
- Tvořivost (kreativita) je za nejvyšší, specificky lidský způsob řešení problémů.
- Soubor vlastností osobnosti, které jsou předpokladem pro tvůrčí činnost, popřípadě pro tvůrčí řešení problémů.
- Je těsně spojena s divergentním myšlením. Naproti tomu inteligence je schopnost konvergentního myšlení.
- Přesahuje meze inteligence uplatněním produktivního myšlení a nalézáním takových řešení úloh, která jsou nejen správná, ale navíc se vyznačují původností.
- Tvořivost jako vlastnost se projevuje takovými výsledky činnosti, které jsou novým přínosem pro jednotlivce i lidskou společnost. Jedná se o komplexní schopnost, která je výsledkem zdařilé syntézy kognitivních schopností a vlastností osobnosti a některých motivů. Projevuje se produkcí nových, originálních a vhodných myšlenek, nápadů a tvůrčích produktů. Senzitivita k problémům – schopnost citlivě vnímat problémy a aktivně je vyhledávat a řešit.

TVOŘIVOST ZNAKY

- **Plynulost** – schopnost produkovat velké množství myšlenek.
- **Pružnost** – schopnost produkovat odlišné myšlenky, nebo používat rozdílné přístupy.
- **Originalita** – schopnost produkovat myšlenky, které jsou nové, původní, odlišné od běžných schémat.
- **Elaborace** – schopnost pečlivého vypracování myšlenek .
- **Redefinice** – schopnost percipovat nebo definovat odlišným způsobem, než je obvyklý zavedený způsob.

PROJEVY NADANÝCH VE SKUPINOVÉ VÝUCE ¹⁹

- rozdíly v úrovni dosahovaných dovedností
- vysoká úroveň vnitřní motivace
- ochota ke spolupráci a novým metodám a formám práce
- rozdílná úroveň sebekázně a odpovědnosti
- snaha neakceptovat formální authority
- nevyrovnané sebehodnocení
- běžná až nadprůměrná úroveň komunikačních kompetencí
- vysoká úroveň kognitivních dovedností
- motorické dovednosti přiměřené věku nebo oslabené
- při plnění úkolu odsouvají často vzájemné sympatie a antipatie stranou a soustředí se na výkon, při možnosti volby volí skupiny s menším počtem členů, někteří upřednostňují samostatnou práci, nejsou schopni kooperace

- **pozitivní reakce na otázky ekologie a zlepšení mezilidských vztahů, odmítání principu násilí a nespravedlnosti**
- **poučení z chyb**
- **úroveň sebereflexe velmi rozdílná**
- **nadprůměrné schopnosti v jednotlivých oblastech, znaky všeobecného nadání - 20%**
- **zaujetí pro úkol podle náročnosti, snaha vyhnout se náročným, ale zvladatelným úkolům**
- **vysoká úroveň kreativity**
- **mimořádná všímavost, zájem o "dospělá témata"**
- **činnost v oblasti zájmu s velkým zaujetím, delší dobu, snaha po překročení vymezeného časového rámce**
- **činnosti rutinní a mimo oblast zájmu zvládají problematicky, nutná motivace, povzbuzování**
- **vymýšlení vlastních výrazů, originální smysl pro humor, používání i chápání dvojsmyslů**

- **výborná paměť a schopnost pojmout velké množství různých informací**
- **používání výstižných výrazů, bohatá slovní zásoba**
- **vysoká schopnost záměrné pozornosti a soustředěnosti v oblasti zájmu**
- **neustálý zájem o nové informace, častá neodbytnost v kladení otázek**
- **rychlá aplikace získaných informací a vědomostí**
- **zvýšená rychlost rozhodování nebo naopak důkladné zvažování a promýšlení všech variant řešení**
- **schopnost prezentovat a nabízet vlastní řešení, přijmout i jiná možná řešení pouze po dostatečné argumentaci, důsledná diskuze nad variantami**
- **záměrné komplikování a obohacování témat, aby se stala méně jednoznačná, složitější, zajímavější**
- **živost, tvořivost, bohatá fantazie**
- **dvojedinečnost - poruchy dys, poruchy chování, neurologické problémy, emocionální problémy**